

Utbildningsutskottets betänkande

1984/85:35

om lokalkostnader och investeringar m. m. (prop. 1984/85:100)

ÅTTONDE HUVUDTITELN

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1984/85:100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkterna D 5 och I 1—I 3 jämte motioner.

Utskottet har inhämtat yttranden från universitets- och högskoleämbetet och byggnadsstyrelsen över motion 1984/85:1947 yrkande 2 avseende hemställan om översyn av högskoleenheternas lokalkostnader. Dessa yttranden är fogade som *bilaga 1* till detta betänkande.

Utskottet har vidare från kulturutskottet inhämtat yttrande över proposition 1984/85:100 bil. 10 (utbildningsdepartementet) punkterna I 2. Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde och I 3. Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m., båda anslagen i de delar som rör kulturutskottets beredningsområde. Yttrandet (KrU 1984/85:3 y) är fogat som *bilaga 2* till detta betänkande.

1. **Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna.** Regeringen har under punkt D 5 (s. 256—257) föreslagit riksdagen att till Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 1 238 036 000 kr.

Motionen

1984/85:1947 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en översyn av högskolans lokalkostnader.

Utskottet

I motion 1984/85:1947 anföras att de i budgetpropositionen redovisade ökningarna av lokalkostnaderna för högskolor för nästa budgetår, drygt 15 procent, är alltför kraftiga. En utredning bör enligt motionärerna tillsättas för att söka bringa ned högskoleenheternas lokalkostnader. Medel skall i stället satsas på grundutbildning och forskning. I utredningsarbetet bör ingå att se över olika faktorer som påverkar lokalkostnaderna, möjligheter till förhyrning av billigare lokaler m. m.

Utskottet har remitterat motionen för yttrande till byggnadsstyrelsen (KBS) samt universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

Byggnadsstyrelsen anför i sitt yttrande att enligt gällande bestämmelser

(SFS 1980:598 § 6) skall lokalhyrorna om möjligt bestämmas efter marknadsmässiga grunder. Den i motionen nämnda kostnadsökningen mellan budgetåren 1984/85 och 1985/86 sammanhänger enligt KBS dels med prisomräkning till följd av ökade kostnader för lokalhyror, bränsle, lyse, vatten m. m., dels ökade kostnader till följd av pågående och planerade byggnadsinvesteringar inom högskolesektorn (gamla lokaler med låga hyror ersätts av nya moderna lokaler med höga hyror, totala lokalytan ökar). Av ökningen av lokalkostnaderna består ca två tredjedelar av hyresförändringar till följd av pågående och planerade byggnadsarbeten inom högskolesektorn. Den aviserade hyran för budgetåret 1985/86 är preliminär. Vid den omräkning av hyrorna för oförändrade lokaler som görs beaktas den faktiska prisförändringen från närmast föregående budgetår. Denna förändring innebär en uppgång med endast 4,4 procent mellan budgetåren 1983/84 och 1984/85, vilken kommer att påverka den slutliga hyresdebiteringen och därmed belastningen på anslaget D 5. KBS finner det inte motiverat med den i motionen föreslagna utredningen. Verket kommer dock att fortsättningsvis lämna en mera utförlig redovisning av underlaget för högskoleenheternas lokalkostnader.

UHÄ konstaterar i sitt remissyttrande bl. a. att hanteringen av resurserna för högskolornas lokaler, inredning och utrustning utgjorde de enda undantagen från principen om höggradig decentralisering av befogenheterna till högskoleenheterna i 1977 års högskolereform. Verket konstaterar vidare att de förhyrda lokalerna medför en reell kostnad för statsverket medan hyressättningen för de statsägda lokalerna utgår från administrativa tillämpningar av ett givet system. För de sistnämnda lokalerna är relationen mellan de reella kostnaderna och de av byggnadsstyrelsen satta hyrorna delvis fiktiv. UHÄ hänvisar vidare till vad som finansministern anför i proposition 1984/85:100 (bil. 9 s. 65) om att det är viktigt att incitament skapas för att få till stånd ett rationellare lokalutnyttjande och att en förutsättning för detta är att myndigheterna får ett ökat ansvar för sina lokalkostnader.

UHÄ redovisar också vilka utredningar som under senare år genomförts eller som pågår beträffande frågan hur lokalkostnader skall hanteras i budgetsammanhang. Bl. a. nämns att UHÄ den 20 juni 1984 i samråd med KBS och utrustningsnämnden för universitet och högskolor tillsatte en utredning, lokalplaneringssakkunniga för högskolan (LPSH 84), med uppdrag att utvärdera det nuvarande systemet för högskolans lokal-, inrednings- och utrustningsförsörjning samt att lägga fram förslag till förändringar inom ett i huvudsak oförändrat system. Enligt tilläggsdirektiv bör utredningen också behandla lokalfrågornas hantering i budgetsammanhang.

Enligt UHÄ är det angeläget att samtliga resursslag i högskoleenheternas budget blir helt eller delvis utbytbara. UHÄ anser att det är önskvärt och utgår ifrån att det är möjligt att, i avvaktan på en eventuell anslagsom-

läggning för anslaget Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna, redovisa ett mera detaljerat underlag. Ett minimikrav måste vara att man för varje högskoleenhet kan utläsa hur stor del av kostnadshöjningen som beror på utökade eller upprustade lokaler och hur stor del som är allmän indexuppräknings resp. annan kostnadsförändring för befintliga lokaler.

Utskottet noterar att utöver de utredningar om statens lokalkostnader, som nämns i UHÄ:s remissyttrande, tillsattes föregående år (dir. 1984:32) en utredning med uppgift att granska systemet för statsförvaltningens lokalförsörjning samt att lämna förslag om utformningen av ett mera rationellt system. Vidare har riksdagens revisorer beslutat genomföra en förstudie om byggnadsstyrelsens hyressättning. Med hänsyn till redan pågående utredningar anser utskottet att riksdagen ej skall tillmötesgå motionsyrkandet om en utredning. Utskottet finner det emellertid angeläget att byggnadsstyrelsen fortsättningsvis redovisar ett mer detaljerat underlag beträffande högskoleenheternas lokalkostnader så att regering, riksdag och berörda myndigheter får en klar bild av vad som påverkat lokalkostnadernas förändring. Det bör således i enlighet med vad UHÄ har anfört vara möjligt att för varje högskoleenhet utläsa hur stor del av kostnadsökningarna som beror på utökade eller upprustade lokaler och hur stor del som hänför sig till allmän indexuppräknings resp. annan kostnadsförändring för befintliga lokaler. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motion 1984/85:1947 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en mera detaljerad redovisning av högskoleenheternas lokalkostnader.

Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag att riksdagen till Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 1 238 036 000 kr.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *utredning om högskoleenheternas lokalkostnader* att riksdagen avslår motion 1984/85:1947 yrkande 2 i denna del,
2. beträffande *redovisningen av högskoleenheternas lokalkostnader* att riksdagen med anledning av motion 1984/85:1947 yrkande 2 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
3. beträffande *anslagsbeloppet* att riksdagen till *Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 1 238 036 000 kr.

2. **Utrustningsnämnden för universitet och högskolor.** Regeringen har under punkt I 1 (s. 589 — 593) föreslagit riksdagen att till Utrustningsnämnden för universitet och högskolor för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 8 756 000 kr.

Motionen

1984/85:1314 av Gunnar Biörck i Värmdö (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa att utrustningsnämnden för universitet och högskolor avvecklas under innevarande budgetår,

2. att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa att utrustningsnämndens hittillsvarande uppgifter fördelas på universiteten och högskolorna själva,

3. att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa att anslaget till utrustningsnämnden för universitet och högskolor nedräknas under hänsynstagande till avvecklingskostnaderna.

Utskottet

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH) skall enligt sin instruktion svara för rationell utrustningsplanering och för ekonomiskt gynnsam upphandling. UUH har till uppgift att utrusta institutioner och andra arbetsenheter vid de statliga högskoleenheterna inom utbildnings- och jordbruksdepartementens verksamhetsområden, de statliga arkiven, biblioteken och museerna, Operan och Dramatiska teatern samt vissa andra myndigheter som regeringen bestämt särskilt.

För UUH:s upphandling ligger tyngdpunkten på den dyrare utrustningen. Det genomsnittliga beställningsvärdet var budgetåret 1983/84 ca 100 000 kr. Genom beslut den 10 mars 1983 av regeringen har UUH fått medgivande att decentralisera viss upphandling till lokal nivå, i första hand enstaka utrustningsartiklar med ett ordervärde under 20 000 kr.

Enligt föredragande statsrådet har upphandlingsvolymen och komplexiteten i upphandlingen ökat starkt under senare år varvid också arbetsbelastningen på UUH ökat kraftigt. På grund av utrustningsfrågornas stora betydelse har en särskild översyn av upphandlingen gjorts inom utbildningsdepartementet. Översynen har resulterat i förslag om överförande av planeringsdelarna av UUH:s verksamhet till UHÄ och total decentralisering av all upphandlingsverksamhet. UUH skulle därmed upphöra som myndighet.

Föredragande statsrådet är, efter kompletterande beredning av främst lönsamhetsfrågorna som bl. a. gjorts i kontakt med forskningsrådsnämnden, riksrevisionsverket, statskontoret, UHÄ och UUH, inte beredd att tillstyrka så stora förändringar av organisationen som föreslagits. Vissa förändringar föreslås dock. Målet är att man genom en bättre avvägning mellan central och lokal upphandling skall åstadkomma ett bättre utnyttjande av befintliga resurser.

I motion 1984/85:1314 (m) hemställs, under hänvisning till genomförd översyn av organisationen för upphandlingsverksamheten för högskoleenheterna, att UUH skall avvecklas under innevarande budgetår (yrkande

1), att utrustningsnämndens hittillsvarande uppgifter fördelas på universiteten och högskolorna själva (yrkande 2) samt att anslaget till UUH nedräknas under hänsynstagande till avvecklingskostnaderna (yrkande 3). I motionen anförs vidare bl. a. att det från redovisnings- och ansvarssynpunkt är angeläget att hushållningen med statens medel är samlad på en hand, hos användaren, och icke hos en onödig byråkratisk mellaninstans. Universitetens personal har ansetts vara kompetent att själv sköta den aktuella verksamheten. Eftersom UHÄ är ett planeringsorgan behövs det enligt motionären inte ytterligare planeringsorgan på detta område. ADB-upphandlingen bör liksom för statsverket i övrigt ligga hos statskontoret.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Det ställningstagande beträffande upphandlingens organisation som redovisas i propositionen bygger främst på en total bedömning av lönsamheten av UUH:s upphandlingsverksamhet. Den av motionären återopade översynen har i första hand pekat på problem vad gäller upphandling av viss forskningsutrustning. Lönsamhetsfrågorna har, som framgår av propositionen, inte belysts i tillräcklig omfattning. I beredningen av upphandlingsfrågorna inom regeringskansliet har framkommit att den centrala upphandlingen leder till betydande ekonomiska vinster för staten. De största vinsterna görs vid central upphandling av dyrbarare utrustning, i regel upphandlingsärenden där beställningssumman ligger över 100 000 kr. Enligt vad utskottet erfarit uppgår besparingen för staten genom UUH:s medverkan i sådana ärenden till 20—25 milj. kr. per år. Den totala årliga upphandlingen motsvarar 400—450 milj. kr. varav UUH svarar för cirka hälften och högskoleenheterna för den andra hälften. Genom UUH:s avropsavtal sparas ytterligare ca 20 milj. kr. per år. Sammanlagt upphandlas för ca 350 milj. kr. per år med utnyttjande av dessa avtal som kan återopas av alla statliga myndigheter.

Enligt föredragande statsrådet bör de centrala upphandlingsresurserna koncentreras till större enskilda objekt och i övrigt till områden där samordning av inköp ger betydelsefulla fördelar. I övrigt bör upphandlingen göras lokalt. Enligt statsrådet bör den sedan år 1983 gällande generella gränsen mellan lokal och central upphandling om 20 000 kr. höjas till minst 50 000 kr. Förändringen bör genomföras den 1 juli 1986. Även över denna höjda generella gräns bör en avvägning mellan central och lokal upphandling göras med hänsyn till lönsamhetskriteriet. Det kan innebära att även utrustning med ordervärde över den nämnda beloppsgränsen kan upphandlas på lokal nivå när detta är rationellt. UUH bör således koncentrera resurserna till ärenden för vilka en central upphandling är mest lönsam. Det ankommer på regeringen att besluta i fråga om generell beloppsgräns och statsrådet avser att senare återkomma till regeringen i denna fråga.

I fråga om den del av upphandlingen som avser dyrbar vetenskaplig utrustning anför statsrådet att det även i vad avser sådan utrustning i

många fall finns stora vinster att göra genom samordning av marknads-kontakter och inköp. Det finns anledning att se över rutinerna för samverkan i dessa frågor mellan UUH och de medelsfördelande organen, bl. a. forskningsråden och FRN, så att man på ett tidigt stadium kan avgöra hur upphandlingen skall genomföras.

Som följd av de planerade förändringarna blir det enligt föredragande statsrådet nödvändigt med ändringar i UUH:s organisation och interna arbete. Det är också motiverat att ändra sammansättningen av UUH:s styrelse, så att forskningen representeras mera direkt. Även i dessa frågor avser statsrådet att återkomma till regeringen.

Utskottet anser att erfarenheterna av den ytterligare decentralisering av upphandlingsverksamheten till högskoleenheterna som planeras bli genomförd fr. o. m. år 1986 bör avvaktas innan riksdagen tar ställning till mera genomgripande förändringar i organisationen. Utskottet föreslår med hänvisning till vad som anförts att riksdagen avslår motion 1984/85:1314 yrkandena 1, 2 och 3.

Utskottet har inte något att erinra mot regeringens förslag att riksdagen till UUH för budgetåret 1985/86 skall anvisa ett förslagsanslag av 8 756 000 kr.

Åberopande vad utskottet anförut hemställer utskottet

1. beträffande *utrustningsnämnden*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1314,
2. beträffande *anslagsbeloppet*
att riksdagen till *Utrustningsnämnden för universitet och högskolor* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 8 756 000 kr.

3. Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Regeringen har under punkt 1 2 (s. 593—601) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde inom de kostnadsramar som har förordats i propositionen,
2. bemyndiga regeringen att fastställa tillgångsvärden i enlighet med vad som förordats i propositionen,
3. till Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag om 267 000 000 kr.

Motionerna

1984/85:1041 av Sten-Ove Sundström m. fl. (s) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i

motionen anförts om behovet av nya lokaler för verksamheten Teknikens hus vid högskolan i Luleå.

1984/85:1162 av Karin Ahrland (fp) och Hans Petersson i Röstånga (fp) vari — med hänvisning till vad som anförts i den till arbetsmarknadsutskottet remitterade motionen 1984/85:1157 — såvitt nu är i fråga yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående forsknings- och utbildningsinsatser samt universitetsbyggnader i Malmöhus län.

1984/85:2493 av Hugo Bergdahl (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar om byggandet av ett teknikcentrum i Luleå.

Utskottet

Anslaget Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets område är ett reservationsanslag. Det avser byggnadsinvesteringar inom de delar av sektorerna utbildning, forskning och kultur — med undantag för verksamheten vid Sveriges Radio — som finansieras inom utbildningsdepartementets huvudtitel och där byggnadsstyrelsen har ansvaret för lokalförsörjningen.

Under anslaget redovisar föredragande statsrådet i budgetpropositionen en investeringsplan med byggnadsobjekt under rubrikerna Utbildning och forskning, Kulturändamål m. m. och Övrigt. För de olika objekten anges belopp under rubrikerna Kostnadsram och Medelsförbrukning. Kostnadsramens totala belopp i prisnivån den 1 januari 1984 föreslås till 2 123 504 000 kr., varav 1 508 892 000 kr. avser Utbildning och forskning, 202 870 000 kr. Kulturändamål m. m. och 411 742 000 kr. Övrigt (diverse objekt och projekteringskostnader).

I budgetpropositionen föreslås nya eller ändrade kostnadsramar om totalt 142,5 milj. kr. för dels redan beslutade tidigare lagda byggnadsobjekt, dels vissa ytterligare byggnadsobjekt, vilka särskilt anges.

Föredragande statsrådet tar i budgetpropositionen (s. 368) upp frågan om lokaler för *teknikcentrum* vid högskolan i Luleå. Högskolan hade ansökt om medel för uppförande av permanenta lokaler för verksamheten. Statsrådet framhåller att verksamheten vid teknikcentrum är viktig som medel att intressera barn och ungdom för naturvetenskap och teknik. Högskolan i Luleå tillhör dock enligt statsrådet de högskolor i landet som är väl försörjda med lokaler, varför verksamheten även i fortsättningen bör kunna inrymmas i tillgängliga byggnader. Det är enligt statsrådet för närvarande inte möjligt att anslå medel för särskilda lokaler.

I två motioner, 1984/85:1041 (s) yrkande 2 och 1984/85:2493 (fp), hemställs att riksdagen skall besluta att bygga lokaler för ett teknikcentrum i Luleå. I båda motionerna framhålls att det är viktigt att hos barn och ungdom och då särskilt flickor skapa ökad förståelse för teknik och naturvetenskap. En viss försöksverksamhet har sedan år 1979 bedrivits med

teknisk information, bl. a. genom utställningar och verkstäder. För denna verksamhet har högskolan haft stöd av forskningsrådsnämnden (FRN). Man har enligt motionärerna de bästa erfarenheter av denna verksamhet, varför den snarast bör permanentas. Motionärerna hänvisar också till att frågan om ett teknikcentrum i Luleå berördes i den s. k. Norrbottenspropositionen (1982/83:120 bil. 2 s. 10, UbU 1982/83:32, rskr. 1982/83:380).

Utskottet delar föredragande statsrådets och motionärernas uppfattning att verksamheten i teknikcentrum har stor betydelse för att hos den yngre generationen skapa och vidmakthålla ett intresse för teknik. Vad gäller lokaler för teknikcentrum vill utskottet erinra om det beslut riksdagen fattade år 1983 om 20 milj. kr. till lokaler för externfinansierad forskning vid högskolan i Luleå, efter förslag i den nämnda s. k. Norrbottenspropositionen (prop. 1982/83:120). I propositionen i fråga (bil. 2, s. 10) angavs bl. a. att de lokaler som genom nybyggnad beräknades bli friställda som följd av att externfinansierad forskning fick nya lokaler i viss omfattning borde kunna utnyttjas av teknikcentrum, dock under förutsättning att högskolan kunde redovisa täckning för driftkostnaderna för ett teknikcentrum. Utskottet behandlar vid förevarande riksmöte vid beredning av anslaget Forskningsrådsnämnden (motion 1984/85:1041 yrkande 1, UbU 1984/85:34) frågan om driftmedel till teknikcentrum i Luleå. Utskottet instämmer där i vad föredragande statsrådet anfört att ansvaret för finansiering av driften för teknikcentrum i första hand ligger på organ på lokal och regional nivå och föreslår att motionsyrkandet avslås.

I frågan om lokaler föreslår utskottet i avvaktan på att utvärderingen av försöksverksamheten med teknikcentrum i Luleå redovisas att riksdagen avslår motionerna 1984/85:1041 yrkande 2 och 1984/85:2493.

I motion 1984/85:1162 (fp) yrkande 1 (motivering i motion 1984/85:1157) hävdas att lokalsituationen är svår inom flera ämnen vid Lunds universitet, bl. a. för kemacentrum trots pågående nybyggnation. En långsiktig plan erfordras för att lokalbehoven i framtiden skall kunna tillgodoses.

Utskottet erinrar om att i investeringsplanen för byggnadsobjekt (prop. 1984/85:100, bil. 10) är för universitetet i Lund upptaget sammanlagt sju större särskilda objekt inom en kostnadsram av totalt ca 126 milj. kr. Tillbyggnad till elektronikhuset i Lund (28,6 milj. kr.) har tillkommit jämfört med innevarande budgetår. Medelsförbrukningen för projekten beräknas till ca 40 milj. kr. budgetåret 1984/85 och 27,5 milj. kr. budgetåret 1985/86. Planeringen av lokalinvesteringarna för universitet och högskolor baseras på uppgifter från läroanstalterna i fråga. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) och byggnadsstyrelsen gör upp var sin prioriteringslista varefter önskemålen vägs ihop i en gemensam prioriteringslista. Att upprätta en långsiktig plan för lokalsituationen vid universitetet i Lund ankommer främst på universitetet. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1984/85:1162 yrkande 1.

Utskottet noterar att kulturutskottet inte har något att erinra mot regeringens förslag såvitt avser byggnadsarbeten för kulturändamål (KrU 1984/85:3 y). Utbildningsutskottet, som i övrigt inte heller har några erinringar mot den investeringsplan för byggnadsarbeten som redovisats i budgetpropositionen, tillstyrker att riksdagen ger regeringen bemyndigande att besluta om byggnadsarbeten inom de kostnadsramar som redovisats i propositionen.

Utskottet har inte heller någon erinran mot de i proposition 1984/85:100 redovisade medelsberäkningarna och föreslår att riksdagen till Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets område för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag av 267 milj. kr.

Regeringens förslag att en engångsnedskrivning skall göras av utnyttjat investeringsanslag med 6 445 000 kr. för upprustning av Waldemarsudde och med 10 milj. kr. för medeltidsmuseet på Helgeandsholmen har utskottet inte heller någon erinran emot.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *lokaler för teknikcentrum i Luleå*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:1041 yrkande 2 och 1984/85:2493.
2. beträffande *universitetsbyggnader i Malmöhus län*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1162 yrkande 1.
3. beträffande *kostnadsramar*
att riksdagen ger regeringen bemyndigande att besluta om byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde inom de kostnadsramar som förordats i proposition 1984/85:100.
4. beträffande *tillgångsvärden för byggnader*
att riksdagen ger regeringen bemyndigande att fastställa tillgångsvärden i enlighet med vad som förordats i proposition 1984/85:100.
5. beträffande *anslagsbeloppet*
att riksdagen till *Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde* för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag av 267 000 000 kr.

4. Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m. Regeringen har under punkt 13 (s. 601—607) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om anskaffning av inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m. inom de kostnadsramar som förordats i propositionen,

2. till Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m. för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag om 266 000 000 kr.

Motionerna

1984/85:791 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

18. att riksdagen begär att regeringen låter utföra en inventering av utrustning inom högskolan samt återkommer till riksdagen med en långsiktig plan för utbyte och komplettering av befintlig utrustning.

1984/85:1324 av Kerstin Göthberg m. fl. (c) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande översyn av verksamhet och inriktning vid högskolornas datacentraler,

17. att riksdagen vid bifall till yrkandena under 8, 9, 12 och 15 bemyndigar regeringen att företa besparingsåtgärder eller intäktshöjande åtgärder under anslagen Vissa tandvårdskostnader och Inredning, utrustning m. m.¹

1984/85:2516 av Hans Nyhage (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om högteknologisk utrustning vid den textila högskoleutbildningen i Borås.

1984/85:2524 av Rune Rydén m. fl. (m) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

2. att riksdagen uttalar att det är angeläget att utrustningsprogrammet för ämensområdena datateknik, elektronik och teknisk fysik vid tekniska och naturvetenskapliga högskolan i Lund fullföljs inom ramen för anslaget I 3.

1984/85:2818 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

33. att riksdagen hos regeringen anhåller om en samlad redovisning av universitets och högskolors investeringsbehov i enlighet med vad som i motionen anförts.

Utskottet

Anslaget Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m. är ett reservationsanslag. Det avser investeringar i inrednings- och utrustningsobjekt i lokaler vid högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde samt vid vissa statliga institutioner inom bl. a. skol- och kulturområdena.

I föregående års budgetproposition anmälde föredragande statsrådet att *finansieringssystemet för ersättning* av inredning och utrustning eventuellt skulle komma att förändras. Det konstaterades att ersättningsanskaffningarna finansierades delvis med utnyttjande av medel från myndigheternas

¹ Yrkandet behandlas även i utskottets betänkande 1984/85:14.

reguljära anslag. Förutsättningarna borde undersökas att på sikt föra över löpande kompletteringar av utrustning och all ersättningsanskaffning till myndigheternas reguljära anslag, dvs. för högskoleenheternas del till sektors- och fakultetsanslag.

Regeringen uppdrog den 29 mars 1984 åt UHÄ och KBS att redovisa konsekvenserna av ett ändrat system för ersättningsanskaffning av inredning och utrustning. Uppdraget fullgjordes av en av UHÄ tillsatt arbetsgrupp med representanter för högskoleenheterna, UHÄ, UUH och KBS. Uppgifter om högskoleenheternas syn på förändringar och konsekvenserna av förändringar insamlades i en enkät. Resultatet av gruppens arbete och enkäten redovisades i en rapport (UHÄ 1984:14).

Arbetsgruppen beräknade återanskaffningsvärdena för högskoleenheternas inredning till mellan 1 500 och 2 000 milj. kr. och för enheternas utrustning till mellan 2 500 och 3 000 milj. kr. Med utgångspunkt i en genomsnittlig livslängd om 20 år för inredningsobjekt och 10 år för utrustningsobjekt beräknades de årliga medelsbehoven för ersättningsanskaffning till ca 50 milj. kr. för inredning och 200—300 milj. kr. för utrustning.

I frågan om ändring av anslagssystemet för ersättningsanskaffningarna redovisade arbetsgruppen följande uppfattningar. Vad gäller *inredning* bör, såsom KBS föreslår, endast inredningsbehov av mindre omfattning tillgodoses och finansieras av högskoleenheterna. Övriga inredningsbehov kopplade till byggnadsåtgärder eller ersättningsbehov med krav på fackkompetens bör även i fortsättningen handhas av byggnadsstyrelsen.

UHÄ och högskoleenheterna anser att ansvaret för löpande komplettering och ersättningsanskaffning av *utrustning* i princip bör föras över till högskoleenheterna. En förutsättning för sådana förändringar är dock att ändamålsanslagen tillförs ökade resurser för detta, 15 milj. kr. per år för inredning och 250 milj. kr. per år för utrustning. UHÄ förutsätter då att den s. k. UHÄ-ramen skall finnas kvar för riktade insatser liksom hittills. UHÄ ställer sig vidare bakom arbetsgruppens uppfattning att om nuvarande standard på högskolans utbildning och forskning skall behållas är det nödvändigt att tillföra högskolan ökade resurser för inrednings- och utrustningskrävande verksamheter.

Föredragande statsrådet säger sig dela UHÄ:s uppfattning om utrustningsfrågornas betydelse och att de måste få en högre prioritet än hittills. Vissa omständigheter såsom svårigheter att dra en gräns mellan nyanskaffning och ersättningsanskaffning samt mycket olika livslängd för olika utrustningsobjekt gör att det inte framstår som lämpligt att göra en så klar åtskillnad som hittills mellan medel för ersättningsanskaffning och medel för nyanskaffning. Det kan vara bättre att inom ramen för en total utrustningsplanering göra mera selektiva beräkningar av behoven som underlag för beslut om en lämplig fördelning av tillgängliga medel mellan olika ändamål.

Föredragande statsrådet konstaterar att det är mycket stora belopp som enligt UHÄ:s beräkningar behövs för utrustningsanskaffning för att bibe-

hålla uppnådd nivå samtidigt som nysatsningar måste ske. Eftersom den befintliga nivån har uppnåtts delvis med externa medel är det enligt statsrådet nödvändigt att även i fortsättningen sådana medel tillskjuts för anskaffning och förnyelse. Behoven av medel över anslaget för att bibehålla uppnådd utrustningsnivå blir då väsentligt lägre än den summa om 250 milj. kr. per år som UHÄ angett. UHÄ bör enligt föredragande statsrådet utifrån de angivna nya utgångspunkterna ytterligare analysera problemen med utrustningsanskaffning och inom ramen för sina totala prioriteringar väga utrustningsbehoven mot andra behov. UHÄ bör då också på nytt pröva förutsättningarna för att löpande utrustningsanskaffning skall beslutas på lokal nivå och finansieras inom ramen för de ändamålsanslag och externa medel som står till högskoleenheternas förfogande. Avsikten är att UHÄ skall få ett regeringsuppdrag av detta innehåll. Frågan om ersättningsanskaffning av inredning skall också tas upp på nytt.

I två motioner, nämligen 1984/85:791 (fp) yrkande 18 och 1984/85:2818 (m) yrkande 33, hemställs att riksdagen hos regeringen begär en *samlad redovisning av högskoleenheternas utrustningsbehov* och återkommer till riksdagen med en långsiktig plan för utbyte och komplettering av befintlig utrustning. I motion 1984/85:791 motiveras yrkandet med att resurser nu måste avsättas för successivt underhåll och utbyte av tidigare anskaffad kostnadskrävande vetenskaplig utrustning. Hur omfattande problemet med det bristande underhållet i dag är finns det inga säkra uppgifter om. I motion 1984/85:2818 anförs bl. a. att högskolan nu har ett ackumulerat investeringsbehov i fråga om sådan utrustning som är oundgänglig i både undervisning och forskning. Motionärerna hävdar att problemen kan bli så stora att det inom vissa områden kan bli svårt att upprätthålla den högre utbildningens och forskningens kvalitet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att högskoleenheterna har modern utrustning. Detta förutsätter både att omodern utrustning kan bytas ut och att anskaffning för nya områden kan ske. Regeringen har i budgetpropositionen angivit vissa nya utgångspunkter för bedömningar i dessa frågor. Utskottet anser att det är viktigt att man nu går vidare med en kartläggning av behoven. Utskottet konstaterar att det av regeringen aviserade uppdraget till UHÄ bl. a. har detta syfte. Denna kartläggning är enligt utskottets mening särskilt viktig beträffande grundläggande högskoleutbildning, eftersom möjligheterna till finansiering med externa medel här är mer begränsade än i fråga om forskningen.

Då motionärernas syften torde bli tillgodosedda genom regeringens uppdrag till UHÄ, föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1984/85:791 yrkande 18 och 1984/85:2818 yrkande 33.

Föredragande statsrådet redovisar i budgetpropositionen dels en inredningsplan, dels en utrustningsplan. Inredningsplanen baseras på anslagsframställning från byggnadsstyrelsen (KBS), utrustningsplanen på an-

slagsframställning från utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH). I inredningsplanen redovisas bl. a. föreslagna förändringar i kostnadsramarna och förordade nya ramar med belopp. Detta gäller dels för inredningsobjekt särskilt angivna i budgetpropositionen, dels medel för byggnadsstyrelsens fördelning. I utrustningsplanen redovisas de föreslagna förändringarna med belopp med fördelning på Utrustning budgetåret 1985/86, För universitets- och högskoleämbetets fördelning, För statens kulturråds fördelning samt För forskningsrådsnämndens fördelning. I inredningsplanen uppgår beloppen avseende nya objekt eller ändrade rambelopp till sammanlagt 66 milj. kr. I utrustningsplanen är motsvarande belopp ca 242 milj. kr. De totala kostnadsramarna, inkluderande belopp för både tidigare och följande budgetår, uppgår för inredningsplanen till 399 855 000 kr. och för utrustningsplanen 1 110 360 000 kr., dvs. totalt 1 510 215 000 kr.

I motion 1984/85:2524 (m) yrkande 2 anförs att den prioritering som riksdagen gjort av datateknik- och elektronikområdena även måste medföra bl. a. ökade resurser i fråga om utrustning. För den utbyggnad som pågår av elektronikhuset i Lund har upprättats ett *utrustningsprogram* som totalt har en kostnadsram av 137 milj. kr., av vilket belopp 75 milj. kr. utgör baskostnad för forskning och utbildning vartill kommer ca 5 milj. kr. för gemensamma behov direkt knutna till om- och tillbyggnaden. Motionärerna anför vidare att de 49 milj. kr. i utrustningsmedel som i årets budgetproposition föreslagits för sammanlagt sex olika byggnadsprojekt, däribland för elektronikhuset i Lund, inte ens räcker till en rimlig basutrustning för tillbyggnaden i Lund. Riksdagen bör därför uttala att det är angeläget att utrustningsprogrammet för ämnesområdena datateknik, elektronik och teknisk fysik vid tekniska fakulteten vid universitetet i Lund fullföljs inom ramen för anslaget Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna.

Utskottet har från UUH inhämtat att nämnden i kostnadsramskrivelse till regeringen den 16 augusti 1984 föreslagit att för tillbyggnad av elektronikhuset i Lund skall en delram av 25 milj. kr. föras upp i utrustningsplanen för budgetåret 1984/85. Såsom framgår av proposition 1984/85:100 bil. 10 (s. 603) föreslås en särskild kostnadsram för tillbyggnad av elektronikhuset i Lund bli uppförd i utrustningsplanen för budgetåret 1985/86. Enligt vad utskottet erfarit har UUH föreslagit en resursfördelning som skulle innebära att delramen fastställs till 19 milj. kr. Övriga utrustningsbehov för datateknik, elektroteknik och teknisk fysik torde få prioriteras bland andra behov inom kostnadsramarna För universitets- och högskoleämbetets fördelning samt För forskningsrådsnämndens fördelning. Med hänvisning till vad som anförts föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1984/85:2524 yrkande 2.

Utskottet noterar att kulturutskottet inte har något att erinra mot rege-

ringens förslag såvitt avser inredning och utrustning av lokaler för kulturändamål (KrU 1984/85:3 y). Utbildningsutskottet har inte heller några erinringar mot de i budgetpropositionen redovisade *kostnadsramarna* för investeringar i inredning och utrustning. Utskottet tillstyrker att riksdagen ger regeringen bemyndigande att besluta om investeringar i inredning och utrustning inom de kostnadsramar som redovisas i propositionen.

I motion 1984/85:1324 (c) yrkande 5 hemställs att en översyn skall göras av verksamhetens inriktning och omfattning vid *högskoleenheternas datacentraler*. Motionärerna anser att medan resurser och kompetens på dataområdet tidigare var samlade på högskoleenheternas datacentraler har den senare utvecklingen varit den att en snabb utbyggnad av datorkapacitet ägt rum på ett flertal av högskolornas institutioner. En stor utbyggnad av datorkapaciteten med hjälp av persondatorer och mikrodatorbaserade arbetsstationer har påbörjats eller är planerad.

Utskottet erinrar om att det ingår i det översynsarbete som UHÄ bedriver rörande högskolans resursanvändning att utarbeta förslag till hur olika former av datakraft skall utnyttjas. Problemet kommer också att belysas av UHÄ i dess redovisning av ett uppdrag från regeringen att utarbeta en nationell datapolity för högskolan. Med hänvisning till vad som anförts föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1984/85:1324 yrkande 5.

En *teknisk samverkan* mellan högskolan i Borås och företag varvid företagen skall beredas tillfälle att utnyttja högskolans högteknologiska utrustning föreslås i motion 1984/85:2516 (m). Motionären anför att kostnaderna för en högteknologisk utrustning nu är så stora att mindre och medelstora företag saknar möjligheter att själva skaffa sig sådan utrustning.

Utskottet noterar beträffande samverkansformer mellan högskoleenheter och industriföretag att samverkan vanligtvis bygger på lokala överenskommelser och innebär att högskoleenhet "hyr in sig" i ett företags maskinpark. Det motsatta förhållandet, som aktualiseras i motionen, som skulle kunna innebära att ett företag använder högskolans utrustning i sin ordinarie tillverkning synes inte lämpligt, bl. a. av konkurrensskäl. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1984/85:2516.

I motion 1984/85:1324 (c) yrkande 17 hemställs att riksdagen ger regeringen bemyndigande att företa *bexparingsåtgärder* eller intäktshöjande åtgärder på anslaget Inredning och utrustning (I 3), åtgärder som aktualiseras vid bifall till yrkandena 8, 9, 12 och 15 i samma motion. Med hänvisning till vad utskottet föreslagit i det föregående beträffande detta anslag avstyrker utskottet motion 1984/85:1324 yrkande 17 i denna del.

Utskottet har ingen erinran mot de i proposition 1984/85:100 redovisade *medelsberäkningarna* och föreslår att riksdagen till *Inredning och utrust-*

ning av lokaler vid högskoleenheterna för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag av 266 000 000 kr.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *inventering av högskoleenheternas utrustningsbehov*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:791 yrkande 18 och 1984/85:2818 yrkande 33,
2. beträffande *utrustningsprogrammet vid tekniska fakulteten vid Lunds universitet*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2524 yrkande 2,
3. beträffande *kostnadsramar*
att riksdagen ger regeringen bemyndigande att besluta om anskaffning av inredning och utrustning för lokaler vid högskoleenheterna m. m. inom de kostnadsramar som förordats i proposition 1984/85:100,
4. beträffande *verksamheten vid högskoleenheternas datacentraler*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1324 yrkande 5,
5. beträffande *teknisk samverkan i Borås*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2516,
6. beträffande *anslagsbeloppet*
att riksdagen till *Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m.* med bifall till proposition 1984/85:100 och med avslag på motion 1984/85:1324 yrkande 17 i denna del för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag av 266 000 000 kr.

Stockholm den 14 maj 1985

På utbildningsutskottets vägnar

GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Bengt Wiklund (s), Birgitta Rydle (m), Helge Hagberg (s), Lennart Bladh (s), Iris Mårtensson (s), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp), Margot Wallström (s), Gunnar Hökmark (m), Ingvar Johnsson (s), Larz Johansson (c), Inger Josefsson (c) och Maj Kempe (vpk).

Reservationer

1. Utrustningsnämnden för universitet och högskolor (punkt 2, mom. 1)

Birgitta Rydle (m), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp) och Gunnar Hökmark (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar "Utskottet

anser" och slutar "yrkandena 1, 2 och 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det mot bakgrund av vad som framkommit i utredningen om UUH är välbetänkt att verkställa en sådan decentralisering av upphandlingsverksamheten till universiteten och högskolorna själva resp. till statskontoret och — för planeringssyften — till UHÄ att utrustningsnämnden för universitet och högskolor kan upphöra. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av proposition 1984/85:100 och motion 1984/85:1314 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *utrustningsnämnden*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:1314 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Inventering av högskoleenheternas utrustningsbehov (punkt 4, mom. 1)

Birgitta Rydén (m), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp) och Gunnar Hökmark (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Utskottet delar" och slutar "1984/85:2818 yrkande 33" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att högskoleenheterna har modern utrustning. Detta förutsätter både att omodern utrustning kan bytas ut och att anskaffning för nya områden kan ske. Regeringen har i budgetpropositionen angivit vissa nya utgångspunkter för bedömningar i dessa frågor. Utskottet anser att det är viktigt att man nu går vidare med en kartläggning av behoven. Utskottet konstaterar att det av regeringen aviserade uppdraget till UHÄ bl. a. har detta syfte. Denna kartläggning är särskilt viktig beträffande grundläggande högskoleutbildning eftersom möjligheterna till finansiering med externa medel här är mer begränsade än i fråga om forskningen. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till riktlinjer för utrustningsanskaffningen. Vad utskottet här anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *inventering av högskoleenheternas utrustningsbehov*

att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:791 yrkande 18 och 1984/85:2818 yrkande 33 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Remissyttranden angående motion 1984/85:1947, yrkande 2, Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna

Efter remiss i ärendet har yttranden avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) och byggnadsstyrelsen (KBS)

Universitets- och högskoleämbetet:

1977 års högskolereform utmärktes av en höggradig decentralisering av befogenheter till högskoleenheterna. De enda egentliga undantagen från denne decentraliseringsprincip är resurser för lokaler, inredning och utrustning. Med anledning av det remitterade motionsyrkandet anför UHÄ följande i fråga om högskolans lokaler.

Lokalinnehav

Byggnadsstyrelsen är lokalhållare för högskolan liksom för alla statliga civila myndigheter. Detta innebär att byggnadsstyrelsen svarar för anskaffning av lokaler genom nybyggnad, om- och tillbyggnad, köp, förhyrning eller omdispositioner inom befintliga bestånd.

Högskoleenheterna har ansvaret för att befintliga lokaler utnyttjas effektivt.

När en högskoleenhet anser att lokalerna för en viss verksamhet är eller beräknas bli otillräckliga på grund av expansion av verksamheten upprättar enheten en sk verksamhetsbeskrivning. UHÄ skall yttra sig över denna verksamhetsbeskrivning i syftet att enhetens bedömningar av utvecklingen skall överensstämma med statsmakternas och UHÄ:s planering. Byggnadsstyrelsen fastställer lokalprogram och ansvarar för lokal-försörjningen. Vid större dimensioneringsminskningar följer byggnadsstyrelsen upp att ledigblivande lokaler blir utnyttjande för andra verksamheter med konstaterade lokalunderskott. Alternativt kan förhyrda lokaler sägas upp. I många fall tar mindre dimensioneringsförändringar ut varandra så att inga större förändringar av de totala lokalbehoven uppstår vid enheten.

Investeringskostnader

Kostnaderna för ny- och ombyggnader av högskolebyggnader bestrids från ett särskilt reservationsanslag Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Det finns inget direkt samband mellan detta anslag och anslaget Lokalkostnader m m vid högskoleenheterna.

Årliga lokalkostnader

Förslag till medelsanvisning under det på tionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Lokalkostnader m m vid högskoleenheterna upprättas formellt av UHÄ. Det baserar sig emellertid helt på underlag som tillhandahålls av byggnadsstyrelsen.

Beräkningarna grundar sig på byggnadsstyrelsens kostnadsuppskattningar avseende kallhyror och driftkostnader för samtliga lokaler vid högskoleenheterna samt lokaler för institutet för internationell ekonomi, kungliga biblioteket och statens psykologisk-pedagogiska bibliotek. Av lokalkostnaderna avser över 85 % statsägda lokaler och resten förhyrda lokaler. De årliga höjningarna av anslaget utgör summan av kostnaderna för nettoförändringen av högskolans lokalinhav (lokalökningar ./- lokalminskningar) och kostnadsökningar för befintliga lokaler.

Regler om hur hyror skall bestämmas, aviseras och debiteras ges i § 6 av förordningen om förvaltning av vissa statliga fastigheter m. m. (SFS 1980:598). För tillämpningen av dessa regler har byggnadsstyrelsen fastställt riktlinjer (Byggnadsstyrelsens administrativa föreskrifter nr 1551). UHÄ anser att det, med nuvarande anslagssystem, inte faller inom verkets ansvarsområde att följa upp principerna för byggnadsstyrelsens hyressättning.

Allmänt kan sägas att de förhyrda lokalerna utgör en reell kostnad för statsverket, medan hyressättningen för de statsägda lokalerna utgår från administrativa tillämpningar av ett givet system, varför relationen mellan den reella kostnaden för dessa lokaler och byggnadsstyrelsens hyressättning delvis är fiktiv.

För högskolans del är det nuvarande systemet med ett förslagsanslag för lokalkostnader som belastas med de lokalhyror byggnadsstyrelsen debiterar högskoleenheterna närmast ett uttryck för att statsmakterna vill markera vilken omfattning lokalkostnaderna faktiskt har.

Finansministern har efterlyst initiativ som skulle göra lokalbrukarna mer kostnadsmedvetna beträffande lokalerna. I prop 1984/85:100, Bil 9 s. 65 anför han exempelvis följande:

”Det är viktigt att incitament skapas för såväl enskilda lokalbrukare som lokalhållaren byggnadsstyrelsen att få till stånd ett rationellare lokalutnyttjande. En förutsättning för att detta arbete skall ge resultat är att myndigheterna får ett ökat ansvar för sina lokalkostnader. Lokalbrukarna måste också vara beredda att i större omfattning än tidigare pröva lokallösningar som tar hänsyn till begränsningar i befintliga lokaler och minskat ekonomiskt utrymme för ändringsarbeten. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag om anvisningar för myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1986/87, bl. a. vad avser redovisning av lokalkostnader. Det är angeläget att byggnadsstyrelsen biträder myndigheterna i det arbete med lokalfrågorna som kommer att erfordras.”

Genomförda utredningar m. m.

Frågan om hur lokalkostnaderna skall hanteras i budgetsammanhang har utretts i olika sammanhang under de senaste åren. År 1981 överlämnade byggnadsstyrelsen en utredning om lokalkostnader i myndigheternas budget till regeringen (budget- och utbildningsdepartementen). Som medel för att nå åsyftat mål föreslogs i denna utredning dels att lokalkostnaderna reellt skulle inkluderas i budgetprövningen, dels att i princip alla resursslag inkl. lokalkostnader skulle bli uthytbara på myndighetsnivå. Byggnadsstyrelsen konstaterade i sin missivskrivelse vidare att vissa skillnader råder mellan högskolan och den civila statsförvaltningen i övrigt vad gäller lokaler och lokalkostnader. Dessa skillnader borde emellertid inte vara av den art att inte utredningens generella förslag skulle kunna tillämpas även på högskolan. Anslaget Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna borde därför fördelas på högskolans verksamhetsanslag. Med hänsyn till högskoleorganisationens storlek och övriga speciella förhållanden kunde det emellertid finnas anledning att innan förslagen genomfördes för högskolans del ytterligare belysa tillämpningen och konsekvenserna härav mera i detalj.

Regeringen uppdrog 1982-06-24 åt byggnadsstyrelsen och UHÄ att utreda vissa frågor ang lokalkostnader m. m. inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. UHÄ uppdrog åt en särskild arbetsgrupp — riktvärdesgruppen — att bereda den del av uppdraget som ankom på verket. Resultatet av arbetsgruppens utredningsarbete redovisades i rapporten Högskolans lokaler (UHÄ 1983:16).

Arbetsgruppen genomförde bl. a. en kartläggning av högskolans lokaler. Gruppen kunde inte dra några bestämda slutsatser av materialet, än mindre avgöra vilka högskoleenheter eller verksamheter som hade över- eller understandard. Bland gruppens förslag till omedelbara åtgärder kan nämnas att lokalinkomster från extern verksamhet skulle få tas i anspråk för att förbättra enhetens lokalsituation. Avslutningsvis förordade riktvärdesgruppen en försöksverksamhet där lokalkostnaderna integrerades i högskolans ändamålsinriktade anslag.

UHÄ och byggnadsstyrelsen anslöt sig i sitt gemensamma yttrande över riktvärdesgruppens förslag 1983-09-13 till förslaget att lokalinkomster från externfinansierad verksamhet skulle få tas i anspråk för att förbättra enhetens lokalsituation.

Beträffande förslaget om försöksverksamhet där lokalkostnaderna integrerades i de ändamålsinriktade anslagen avsåg UHÄ och byggnadsstyrelsen emellertid att ytterligare analysera de långsiktiga frågorna om planerings- och anslagsförändringar som riktvärdesgruppen redovisat, samt att därefter återkomma med redovisning och förslag i denna del av uppdraget. Någon sådan redovisning har inte lämnats p. g. a. de synpunkter på lokalkostnadernas hantering i budgetsammanhang som utbildningsminis-

tern redovisade i 1984 års budgetproposition (prop. 1983/84:100 bil. 10, s. 56—57).

”Frågan om planeringssystemet för lokaler och lokalkostnader bör nu föras vidare. Angelägenheten att snarast möjligt få resurserna för lokaler, inredning och utrustning närmare integrerade i planeringen i stort talar för detta. Jag räknar med att myndigheterna skall kunna fullfölja sitt arbete i sådan tid att systemförändringar genom försöksverksamhet eller på annat sätt kan påbörjas senast den 1 juli 1985. I sammanhanget skall nämnas att enligt de av regeringen meddelade direktiven för utredningsarbeten skall som förutsättningar för detta bl. a. gälla att nuvarande ansvarsfördelning mellan skilda myndigheter och nuvarande anslagsformer helt eller i huvudsak behålls. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Göransson.”

UHÄ och byggnadsstyrelsen har tolkat detta yttrande så att frågan om en total integrering av anslagen f. n. inte är aktuell. Uppfattningen att nuvarande ansvarsfördelning och nuvarande anslagsformer i huvudsak skall behållas innebär enligt verkens mening en sådan begränsning att det inte är meningsfullt att gå vidare med något utredningsarbete i denna sak.

I samråd med byggnadsstyrelsen och utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH) tillsatte UHÄ 1984-06-20 en utredning med uppgift att utvärdera det nuvarande systemet för högskolans lokal-, inrednings- och utrustningsförsörjning samt att lägga fram de förslag till förändringar inom ett i huvudsak oförändrat system som vid utvärderingen befanns ändamålsenliga. Utredningen, som antagit namnet 1984 års lokalplaneringssakkunniga för högskolan (LPSH 84), arbetar enligt en tidplan som innebär att förslagen skall kunna framläggas till sommaren 1985. Enligt tilläggsdirektiv från UHÄ bör LPSH 84 också behandla lokalfrågornas hantering i budgetsammanhang.

Slutsatser

Den allmänna utvecklingen inom statsförvaltningen efter år 1977 kan enligt UHÄ karaktäriseras som en strävan efter minskad toppstyrning, decentralisering, avbyråkratisering och ökat lokalt inflytande.

Denna utveckling ökar enligt UHÄ:s uppfattning angelägenheten av att samtliga resursslag blir helt eller delvis utbytbara för högskoleenheterna. Det nuvarande systemet enligt vilket resurserna lokaler, utrustning och inredning i praktiken ligger utanför högskoleenheternas kostnadsansvar är systemfrämmande.

UHÄ har i en rapport som bilades anslagsframställningen för 1985/86 (Ändrat system för ersättningsanskaffning, UHÄ-rapport 1984:14) redovisat ett antal utgångspunkter, ställningstaganden och förslag beträffande hur ansvaret för ersättningsanskaffning m. m. av inredning och utrustning bör överföras till högskoleenheterna. Dessa principiella utgångspunkter gäller i huvudsak också när man diskuterar frågan om var ansvaret för

lokalkostnaderna bör ligga.

Den väsentligaste invändningen mot att lokalkostnadsanslaget integreras i verksamhetsanslagen har ansetts vara att det är stor risk för att ändamålsanslagen inte uppräknas i den utsträckning som motiveras av den faktiska utvecklingen av lokalkostnader.

De förslag som kommer att redovisas av LPSH 84 avser UHÄ att bereda i samråd med byggnadsstyrelsen och UUH.

UHÄ anser att det är önskvärt och utgår från att det är möjligt att, i avvaktan på en eventuell anslagsomläggning, redovisa ett mer detaljerat underlag beträffande anslaget Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna. Ett minimikrav måste vara att man för varje högskoleenhet kan utläsa hur stor del av kostnadshöjningen som beror på utökade eller upprustade lokaler och hur stor del som är allmän indexuppräkning respektive annan kostnadsförändring för befintliga lokaler.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern efter föredragning av avdelningsdirektör Fritzell. Därjämte har närvarit planeringschefen, byråcheferna Lindfors och Moll, avdelningsdirektörerna Lindborg och Johnsson samt byrådirektören Kugelberg.

Byggnadsstyrelsen:

Styrande bestämmelser

Byggnader som verket uppför finansieras med få undantag (t. ex. donationsbyggen) till 100 % av statliga anslag. Enligt SFS 1980:598 skall byggnaderna i redovisningen tas upp till anskaffningsvärdet. "Investeringslånet" förräntas enligt statens avkastningsränta och redovisas i verkets balansräkning i enlighet med de föreskrifter som gäller för statliga myndigheters bokföring (bl. a. förordning 1979:1212).

Styrande bestämmelser för upplåtelse, hyressättning m. m. av lokaler till statliga myndigheter finns i nämnda SFS 1980:598. Enligt § 6 skall lokalyrorna om möjligt bestämmas efter marknadsmässiga grunder. Uppgift om hyran skall lämnas i så god tid, att myndigheten kan lägga den till grund för sin anslagsframställning för det budgetår uppgiften avser. Hyresuppgiften får frångås endast i fråga om ersättning för värme, vatten, elektrisk ström och andra kostnader för fastighetsdrift om inte lokalerna utökats eller på annat sätt väsentligt ändrats.

Planering inom högskolesektorn

För högskolesektorn finns ett omfattande byggnadsprogram och en mellan byggnadsstyrelsen och UHÄ gemensam prioriteringsplan som upprättats mot bakgrund av de prioriteringar vad gäller lokalbehoven som görs av lokalnämnder/motsvarande vid högskoleenheterna.

Den i motionen nämnda kostnadsökningen mellan bå 1984/85 och 1985/86 sammanhänger dels med prisomräkning till följd av ökade kostnader för lokalhyror, bränsle, lyse, vatten m. m. enligt ovan, dels ökade kostnader till följd av pågående och planerade byggnadsinvesteringar inom högskolesektorn. Samtidigt har — som framgår av anslagsberäkningen — en reviderad beräkning gjorts av inkomsterna för lokalutnyttjande vid viss externfinansierad forskning, vilket gör att den faktiska utgiftsökningen är procentuellt lägre än nettoförändringen av anslaget.

Av den totala utgiftsökningen består ca två tredjedelar av hyresförändringar till följd av pågående och planerade byggnadsarbeten inom högskolesektorn.

Följande större projekt (investering över 4 Mkr) som får hyreskonsekvenser för bå 1985/86 kan bl. a. nämnas:

Stockholm. Universitetet. Biologi m. m. i Frescati (166 Mkr).

Stockholm. KTH. Tillb f kemi I (63,4 Mkr).

Stockholm. Musikhögskolan. Omb och tillb et II (14,5 Mkr).

Uppsala. Universitetet. Om- och tillbyggnad för Zoologi och zoofysiologi (13,9 Mkr).

Uppsala. GWI. Om- och tillbyggnad (47 Mkr)

Linköping. Universitet. Tillbyggnad för datalogi et I (31 Mkr).

Lund. Universitetet. Kv Paradis (21,9 Mkr).

Lund. Universitetet. Livsmedelsteknik et V (38,6 Mkr).

Umeå. Universitetet. Brackvattenekologisk station (13,7 Mkr).

Umeå. Universitetet. Universitetsförvaltning och datacentral (18,0 Mkr)

Luleå. Högskolan. Hus F och B (22,8 Mkr).

Göteborg. Universitetet. Renströmsparken (143,0 Mkr).

Piteå. Musiklärarutbildning (hyresobjekt) (21,6 Mkr).

Härtill kommer en rad mindre objekt som utförs inom kostnadsramarna till Diverse objekt, dvs. investeringsobjekt som i varje enskilt fall understiger 4 Mkr, vilket också får hyreskonsekvenser för bå 1985/86.

Investeringarna i nybyggnader medför ofta att äldre lokaler lämnas i viss omfattning. Detta beaktas naturligtvis i hyresberäkningen. Den aviserade hyran bå 1985/86 är preliminär, bl. a. i avvaktan på uppgifter om slutliga kostnader för byggnadsinvesteringarna. En förnyad beräkning som beaktar viktiga förändringar görs alltid inför slutlig debitering.

Vid omräkningen av hyror för oförändrade lokaler beaktas bl. a. eventuella skillnader mellan antagen och faktisk prisutveckling för närmast föregående budgetår. Hyresomräkningen från 1983/84 till 1984/85 bör således beaktas och var som framgår av redovisningen under anslaget

endast 4,4 % inkl förändringarna till följd av byggnadsinvesteringar. Byggnadsstyrelsen finner det med hänvisning till de principer för hyressättning och hyresuppräknings som här redovisats inte motiverat med den i motionen föreslagna utredningen. Däremot kommer verket att fortsättningsvis lämna en mer utförlig redovisning av underlaget för högskolornas lokalkostnader.

Detta ärende har avgjorts av generaldirektören Löwbeer i närvaro av planeringsdirektören Norell, byggnadsdirektören Wale, avdelningsdirektören Tunebro och byrådirektören Joneken, föredragande.

Kulturutskottets yttrande

Bilaga 2

1984/85:3 y

om statliga byggnadsarbeten på kulturområdet m. m. (prop. 1984/85:100 bil. 10 delvis)

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 31 januari 1985 beslutat bereda kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1984/85:100 bilaga 10 punkterna I 2 Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde och I 3 Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m., båda anslagen i de delar som rör kulturutskottets beredningsområde.

Kulturutskottet har inte funnit anledning till erinran mot regeringens förslag i de delar som berör kulturutskottets beredningsområde.

Stockholm den 19 februari 1985

På kulturutskottets vägnar

INGRID SUNDBERG

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Tyra Johansson (s), Karl Boo (c), Lars-Ingvar Sörenson (s), Maja Bäckström (s), Lars Ahlmark (m), Stina Gustavsson (c), Berit Oscarsson (s), Gunnel Liljegen (m), Jan-Erik Wikström (fp), Eva Hjelmström (vpk), Anders Nilsson (s), Lars Hjertén (m) och Ulla Johansson (s).